

การพัฒนาลังความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์ Development of folk Gajasatra inherited wisdom of the Kui in Surin province knowledge repository

สุภาสินี วิเชียร
Supasinee Wichien

สาขาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
Library and Information sciences, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Surindra Rajabhat University

Corresponding email: supasinee.w@sru.ac.th

Received: 23 February 2021; Revised: 23 March 2021; Accepted: 19 April 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) วิเคราะห์โครงสร้างความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูย 2) เพื่อพัฒนาลังความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูย และ 3) เพื่อประเมินคลังความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูย งานวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบการวิจัยและการพัฒนา (Research and Development) ประกอบด้วย 1) การวิจัย (Research) ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพในการวิเคราะห์โครงสร้างความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูย และ 2) การพัฒนา (Development) เป็นการออกแบบและสร้างระบบการจัดเก็บและสืบค้นความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูย จากนั้นจึงทดลองใช้และประเมินระบบการจัดเก็บและสืบค้นความรู้ตามโครงสร้างความรู้ โดยผู้ทดลองใช้และประเมินเป็นผู้ใช้ความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูย จำนวน 25 คน ประกอบด้วย อาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการทางด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น วัฒนธรรมศึกษา มานุษยวิทยา ชาดิพนธ์วิทยาและที่เกี่ยวข้อง นักวิชาการวัฒนธรรม นักศึกษา และผู้ใช้ในแหล่งให้บริการความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูย

ผลการวิจัยพบว่า โครงสร้างความรู้ด้านภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูย ประกอบด้วยหมวดความรู้ 4 หมวด หมวดย่อย 11 หมวด และหมู่ย่อย 4 หมู่ และผลการประเมินคลังความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูยพบว่า ผู้ประเมินส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าคลังความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูย มีความสามารถด้านการบริหารจัดการ (Administration) มากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการสืบค้นและเข้าถึง (Searching and Access) ด้านการแสดงผล (Displaying) และด้านการเชื่อมโยงไปยังสารสนเทศอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง (Linking to Related Information) ตามลำดับ

คำสำคัญ : คลังความรู้, ศาสตร์, กลุ่มชาติพันธุ์กูยในจังหวัดสุรินทร์

ABSTRACT

This research aims to 1) analyze the knowledge structure, Folk Gajasastra inherited wisdom of the Kui knowledge 2) to develop Folk Gajasastra inherited wisdom of the Kui knowledge repository and 3) to assess the Folk Gajasastra inherited wisdom of the Kui knowledge repository. Using research methods, research and development, consisting of 1) research, using qualitative research methods to analyze the knowledge structure, Folk Gajasastra inherited wisdom of the Kui knowledge and 2) development is the design and establish a system for collecting and searching for Folk Gajasastra inherited wisdom of the Kui knowledge. Then try and evaluate the knowledge collection and search system based on the knowledge structure. The trial and evaluation were 25 users of Kui wisdom knowledge, including professors, researchers, scholars in local history. Cultural studies, anthropology, ethnology and related Academic, culture, students and users of the Kui wisdom knowledge service center.

The research results were found that Knowledge structure of Folk Gajasastra inherited wisdom of the Kui knowledge contains knowledge of 4 classes, 11 sub-classes and 4 divisions. And the evaluation of the Folk Gajasastra inherited wisdom of the Kui knowledge repository found that Most appraisers have the opinion that the Folk Gajasastra inherited wisdom of the Kui knowledge repository has the greatest administration ability, followed by search and accessibility, displaying and Linking to related information correspondingly.

Keywords : Repository, Folk Gajasastra inherited wisdom of the Kui, Kui ethnic groups in Surin

บทนำ

ปัจจุบันโลกกำลังก้าวเข้าสู่การแข่งขันของระบบเศรษฐกิจใหม่ (New Economy) ซึ่งพบว่าหลายประเทศได้นำแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) และแนวคิดเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม (Creative and Cultural Economy) มาเป็นกลยุทธ์ในการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจใหม่ หลักการสำคัญของทั้งสองแนวคิดเป็นการพัฒนาศักยภาพด้านเศรษฐกิจ โดยใช้ทุนทางปัญญาและทุนทางสังคม บนพื้นฐานของศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของสังคม มาผลิตสินค้า บริการ และนวัตกรรมที่มีความโดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว (Howkins, 2001; UNCTAD, 2010) สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) และแนวคิดไทยแลนด์ 4.0 ได้กำหนดให้ระบบเศรษฐกิจใหม่เป็นกลยุทธ์สำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศบนฐานความรู้ภูมิปัญญาที่เกิดจากความรู้ ทักษะความเชี่ยวชาญ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การวิจัยและพัฒนา และการพัฒนานวัตกรรมจากสินค้าและบริการทั้งในระดับพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจกระแสใหม่ สำหรับสถานการณ์ของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในประเทศไทยพบว่า มูลค่าอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ณ สิ้นปี 2560 มีมูลค่า 1.4 ล้านล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 9.1 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) (ศูนย์บริการวิชาการเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2562) ดังนั้นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหรือความรู้ภูมิปัญญาดั้งเดิมจึงเป็นต้นทุนที่สำคัญของแนวคิด

เศรษฐกิจใหม่ สำหรับใช้สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการจากอัตลักษณ์ของกลุ่มชนและวัฒนธรรมประจำชาติ ซึ่งเป็นที่รับรู้ทั่วกันว่าประเทศไทยมีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ ส่งผลให้มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ทำให้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจำนวนมาก และกลายเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่โดดเด่น แตกต่างจากชนชาติอื่น ๆ และแสดงถึงอัตลักษณ์ของชาติไทย ประเทศไทยจึงมีต้นทุนทางวัฒนธรรมจำนวนมากที่เป็นทรัพยากรสำคัญสำหรับเศรษฐกิจสร้างสรรค์และเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม และพร้อมจะพัฒนาและต่อยอดผลิตภัณฑ์และงานสร้างสรรค์ต่าง ๆ ดังนั้นจึงเป็นความได้เปรียบของประเทศไทยในการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจใหม่

ความรู้ภูมิปัญญาควาศาสตร์ชาวกูยเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นของไทย โดยเป็นวิถีชีวิตของชาวกูยอาจึง หรือกูยอาเจียง เป็นชาวกูยที่มีอาชีพจับช้างป่า ผักช้าง และเลี้ยงช้าง อาศัยอยู่ในตำบลกระโพ อำเภอนาทม จังหวัดสุรินทร์ มีวิถีชีวิตผูกพันกับช้าง เลี้ยงและดูแลช้างเสมือนสมาชิกในครอบครัว ชาวกูยอาจึงมีความเชื่อที่เป็นลักษณะเฉพาะตัวของกลุ่มชาติพันธุ์คือ การนับถือผีปะกา ซึ่งแฝงอยู่ในวิถีชีวิตและพิธีกรรมโบราณที่เกี่ยวข้องกับช้าง ซึ่งเรียกว่าควาศาสตร์ หรือวิชาว่าด้วยช้าง โดยวิถีชีวิตของชาวกูยกับช้างได้กลายเป็นอัตลักษณ์ของจังหวัดสุรินทร์ และได้นำมาใช้เป็นต้นทุนทางวัฒนธรรมในการพัฒนาสินค้าและบริการ เพื่อสร้างรายได้ตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แต่สิ่งที่น่าเป็นห่วงคือ ความรู้ภูมิปัญญาควาศาสตร์ชาวกูย เป็นความรู้ของกลุ่มชนขนาดเล็ก จึงมีความเสี่ยงต่อการเลือนหายไปตามกระแสสังคม และการจากไปตามกาลเวลา บุคคลที่มีความรู้ทางด้านภูมิปัญญาของกระทรวงวัฒนธรรมจึงได้ประกาศขึ้นทะเบียนคุ้มครองความรู้ภูมิปัญญาควาศาสตร์ชาวกูยไว้เมื่อปี พ.ศ. 2556 เพื่อคุ้มครองความรู้ภูมิปัญญานี้ให้คงอยู่นี้ (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2559) อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะมีการประกาศขึ้นทะเบียนเพื่อคุ้มครองความรู้ภูมิปัญญา แต่ปัญหามรดกภูมิปัญญาภูมิปัญญาของประเทศไทยที่สำคัญคือ ไม่มีการจัดการความรู้ภูมิปัญญาหรือมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบ ซึ่งผลการศึกษาการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจำนวนหนึ่งพบว่ามีปัญหาในการจัดการความรู้ โดยเฉพาะด้านการจัดระบบและการจัดเก็บ เช่น การขาดการจัดเก็บและการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน จังหวัดนครราชสีมา ไม่มีกระบวนการจัดการอย่างเป็นระบบ จึงไม่สามารถนำความรู้มาเผยแพร่เพื่อใช้ประโยชน์ได้ (กนกพร ฉิมพลี, 2555) การขาดการรวบรวมจัดเก็บความรู้สมุนไพรบ้านดงบัง ตำบลดงขี้เหล็ก อำเภอมืองฯ จังหวัดปราจีนบุรี มีการแปลงความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge) ให้ออกมาในรูปแบบความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) ค่อนข้างน้อย และการจัดเก็บไม่เป็นระบบ (ฐาปนี เลขาพันธ์ และ จุฑารัตน์ ศราภะวงษ์, 2558) การขาดแหล่งความรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านหนังตะลุง (สุพัตรา คงคำ และ นรินทร์ สังข์รักษา, 2558) และการขาดแหล่งความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอาหารไทยของจังหวัดจันทบุรี (พนิดา พนิตธำรง, สุวรรณ สัตยานุกรม, 2560) ดังนั้นหากมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาจัดการความรู้ภูมิปัญญาอย่างเป็นระบบ จะเป็นแนวทางหนึ่งในการรวบรวมและจัดเก็บความรู้ภูมิปัญญาของไทย และการเข้าถึงความรู้ภูมิปัญญาไทยเพื่อนำไปต่อยอดสร้างผลิตภัณฑ์ บริการและนวัตกรรมใหม่ ๆ อีกทั้งการจัดทำฐานข้อมูลความรู้ภูมิปัญญาดังกล่าวยังเป็นการจัดการความรู้ภูมิปัญญาอย่างเป็นระบบเพื่อรองรับการคุ้มครองด้วยระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาในระดับชาติและนานาชาติต่อไป

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญของการจัดเก็บความรู้ภูมิปัญญาควาศาสตร์ชาวกูยในรูปแบบคลังความรู้ (Knowledge Repository) โดยใช้แนวคิดการจัดหมวดหมู่ความรู้ (Knowledge Classification Approach) มาประยุกต์ใช้ (Kumar, 1985; Broughton, 2006) มาใช้ในการวิเคราะห์โครงสร้างความรู้ เพื่อให้สามารถรวบรวมความรู้ได้ครบถ้วนและครอบคลุมภายใต้ขอบเขตของความรู้ ซึ่งคลังความรู้ที่รวบรวมความรู้ตามโครงสร้างความรู้ จึงเป็นคลังความรู้ที่รวบรวมความรู้ไว้ได้สมบูรณ์ และเป็นแนวทาง

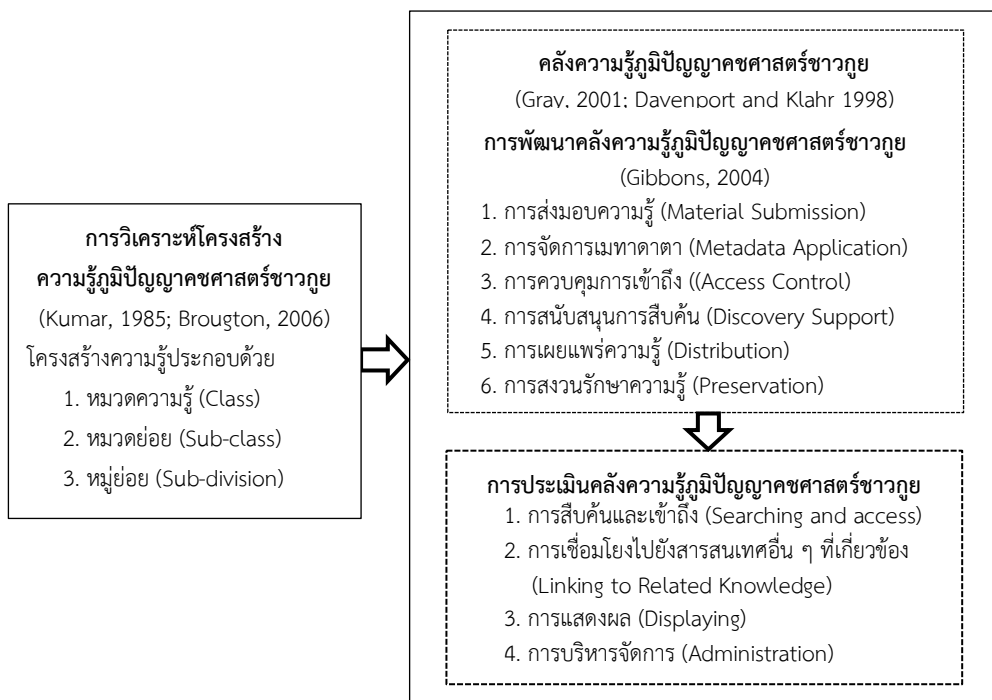
หนึ่งในการรวบรวมและจัดเก็บความรู้ภูมิปัญญาของไทย และการเข้าถึงความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อนำไปต่อยอดสร้างผลิตภัณฑ์และบริการใหม่ ๆ ที่จะนำไปสู่การสร้างเสริมความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจจากรากฐานของสังคมเพื่อรองรับระบบเศรษฐกิจใหม่ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์โครงสร้างความรู้ภูมิปัญญาคุณาศาสตร์ชาวกูย
2. เพื่อพัฒนาคลักรความรู้ภูมิปัญญาคุณาศาสตร์ชาวกูย
3. เพื่อประเมินคลักรความรู้ภูมิปัญญาคุณาศาสตร์ชาวกูย

กรอบแนวคิดการวิจัย

การพัฒนาคลักรความรู้ภูมิปัญญาคุณาศาสตร์ชาวกูย ผู้วิจัยประยุกต์ใช้แนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ที่สังเคราะห์จากวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำมาพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยประกอบด้วย การวิเคราะห์ขอบเขตและโครงสร้างความรู้ภูมิปัญญาคุณาศาสตร์ชาวกูย โดยใช้แนวคิดการจัดหมวดหมู่ความรู้ (Knowledge Classification Approach) จากนั้นจึงพัฒนาคลักรความรู้ภูมิปัญญาคุณาศาสตร์ชาวกูยโดยใช้แนวคิดตามแนวคิดคลักรความรู้ (Knowledge Repository) (Gray 2001; Davenport and Klahr 1998) และแนวคิดหลักการทํางานของคลักรความรู้ (Gibbons, 2004) เพื่อจัดเก็บและสืบค้นความรู้ภูมิปัญญาคุณาศาสตร์ชาวกูย และการประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้ความรู้ต่อคลักรความรู้ภูมิปัญญาคุณาศาสตร์ชาวกูย จากการศึกษาแนวคิดดังกล่าวสามารถกำหนดกรอบแนวคิดได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการพัฒนาคลักรความรู้ภูมิปัญญาคุณาศาสตร์ชาวกูย

วิธีดำเนินการวิจัย

การพัฒนาคลังความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูย ใช้วิธีการวิจัยแบบการวิจัยและการพัฒนา (Research and Development) ประกอบด้วย 1) การวิจัย (Research) ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพในการวิเคราะห์โครงสร้างความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูย และ 2) การพัฒนา (Development) เป็นการออกแบบและสร้างระบบการจัดเก็บและสืบค้นความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูย โดยรวบรวมความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูยตามโครงสร้างความรู้ที่ได้วิเคราะห์ไว้ จากนั้นจึงทดลองใช้และประเมินระบบการจัดเก็บและสืบค้นความรู้ที่เรียกว่า คลังความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูย

การพัฒนาคลังความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูย มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การวิเคราะห์โครงสร้างความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อวิเคราะห์และจัดทำโครงสร้างความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูย มีขั้นตอนดังนี้

1.1 การรวบรวมความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูย เป็นการรวบรวมความรู้ตามขอบเขตความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูยที่ได้จากการศึกษาวรรณกรรม และการสัมภาษณ์ โดยรวบรวมความรู้ 2 ประเภท ได้แก่ (1) ความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) ใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลคือ การวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) และเครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูล คือแบบรวบรวมความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูย (2) ความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge) ใช้วิธีการรวบรวมข้อมูล คือการสัมภาษณ์ และเครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูล คือแนวทางการสัมภาษณ์

1.2 การวิเคราะห์โครงสร้างความรู้ เป็นการวิเคราะห์แนวคิด (Concept) และคำศัพท์ (Term) สำหรับการจัดทำโครงสร้างความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูย เป็นการจัดกลุ่มเนื้อหาความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ของชาวกูยให้เป็นหมวดหมู่ มีให้มีโครงสร้างตามลำดับชั้น (Hierarchical Structure) เครื่องมือที่ใช้ คือแบบวิเคราะห์เนื้อหา

2. การพัฒนาคลังความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูย เป็นขั้นตอนกำหนดเมทาดาตาสำหรับการจัดเก็บความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูย ใช้ublin-Core Metadata Element Set-DCMES) มาประยุกต์เป็นมาตรฐานการลงรายการ การกำหนดองค์ประกอบของระบบ การออกแบบการแสดงผลของระบบ และการออกแบบระบบ การแปลงข้อมูลให้อยู่ในรูปวัตถุดิจิทัล (Digitization)

3. การประเมินคลังความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูย เป็นขั้นตอนการทดลองใช้ (Try Out) เพื่อให้ผู้ใช้ความรู้ประเมิน (Evaluation) คลังความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูย โดยผู้ใช้ความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูย จำนวน 25 คน

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์โครงสร้างความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูย จากการรวบรวมความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูย ประเภทความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) และความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge) จากนั้นนำความรู้มาวิเคราะห์เพื่อจัดทำเป็นโครงสร้างความรู้ ประกอบด้วยหมวดความรู้ใหญ่ 4 หมวด หมวดย่อย 11 หมวด และหมู่ 4 หมู่ได้แก่

1) หมวดที่ 1 กลุ่มชาติพันธุ์กูย ประกอบด้วยหมวดย่อย 3 หมวด ได้แก่

(1) หมวดย่อยที่ 1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์กูย

(2) หมวดย่อยที่ 2 ความเชื่อของชาวกูย

(3) หมวดย่อยที่ 3 ประเพณีและพิธีกรรมของชาวกูย

2) หมวดที่ 2 ศลัักษณ์ ประกอบด้วยหมวดย่อย 2 หมวด ได้แก่

- (1) หมวดย่อยที่ 1 ช้างดี
- (2) หมวดย่อยที่ 2 ช้างร้าย
- 3) หมวดที่ 3 คชเวช ประกอบด้วยหมวดย่อย 2 หมวด ได้แก่
 - (1) หมวดย่อยที่ 1 โรคและอาการของโรคที่พบในช้าง
 - (2) หมวดย่อยที่ 2 สมุนไพรรักษาโรคที่พบในช้าง
- 4) หมวดที่ 4 คชกรรม ประกอบด้วย 4 หมวดย่อย และหม่วย่อย 4 หม่วย ได้แก่
 - (1) หมวดย่อยที่ 1 การจับช้างของชาวกูย
 - (1.1) หม่วยที่ 1 การโพนช้าง
 - (1.2) หม่วยที่ 2 เครื่องมือการจับช้าง
 - (1.3) หม่วยที่ 3 สิ่งของเครื่องใช้การดำรงชีวิตในป่า
 - (1.4) หม่วยที่ 4 การจัดลำดับชั้นของหมอยช้าง
 - (2) หมวดย่อยที่ 2 ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับการจับช้าง
 - (3) หมวดย่อยที่ 3 ฝึปะกำและการทำเชือกปะกำ
 - (4) หมวดย่อยที่ 4 การฝึกบังคับช้าง

2. ผลการพัฒนาลัทธิความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูย โดยการพัฒนาคลังความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูยประกอบด้วย 3 ชั้น ดังนี้

2.1 การกำหนดเมทาดาตาสำหรับการจัดเก็บความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูย โดยการนำชุดข้อมูลย่อยดับลินคอร์เมทาดาตา (Dublin-Core Metadata Element Set-DCMES) 15 องค์ประกอบ (elements) มาประยุกต์ใช้เป็นมาตรฐานการลงรายการ และได้เพิ่มองค์ประกอบ (Element) หมวดความรู้ใหญ่ ซึ่งได้จากผลการวิเคราะห์และจัดทำโครงสร้างความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูยข้างต้น

2.2 การกำหนดและออกแบบระบบ โดยได้ออกแบบเพื่อสนับสนุนผู้ใช้งานสองกลุ่มคือ กลุ่มผู้สืบค้นความรู้ และกลุ่มผู้จัดการความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูย จากนั้นจึงพัฒนาเว็บไซต์คลังความรู้ โดยใช้ Vue.js และ Laravel Framework v.8.0

2.3 การแปลงข้อมูลให้อยู่ในรูปวัตถุดิจิทัล (Digitization) การแปลงข้อมูลในรูปแบบเอกสารให้เป็นไฟล์ภาพ โดยใช้ Microsoft Office Document Imaging

คลังความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูยที่ได้พัฒนาขึ้น เป็นระบบที่รวบรวมและแสดงผลการสืบค้นความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูยตามองค์ประกอบของชุดข้อมูลย่อยดับลินคอร์เมทาดาตา (Dublin-Core Metadata Element Set-DCMES) โดยได้เพิ่มองค์ประกอบ (Element) หมวดความรู้ใหญ่เข้าไป ดังนั้นผู้สืบค้นความรู้จะได้รับรายละเอียดของความรู้ในแต่ละเรื่อง ดังภาพที่ 2 และผู้จัดการความรู้สามารถแก้ไขหรือเพิ่มเติมเนื้อหาความรู้ได้ ดังภาพที่ 3

3. ผลการประเมินคลังความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูย โดยเป็นผู้ใช้ความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูย จำนวน 25 คน ประกอบด้วย นักประวัติศาสตร์ท้องถิ่น 5 คน นักมานุษยวิทยา 5 คน นักวิชาการวัฒนธรรม 5 คน และนักศึกษาศาสาสังคมศึกษา 7 คน และผู้ใช้ความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูย 3 คน ซึ่งผลการประเมินแบ่งเป็น 4 ด้าน สรุปได้ดังนี้

3.1 ด้านการสืบค้นและเข้าถึง (Searching and Access) องค์ประกอบเกี่ยวกับการสืบค้นและการเข้าถึงความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูยที่ผู้ประเมินทั้งหมดมีความคิดเห็นว่าการคลังความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูย มีความสามารถสืบค้นและการเข้าถึงความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูย ได้แก่ ความสามารถสืบค้นและเข้าถึงจากหมวดความรู้ได้ ความสามารถสืบค้นและเข้าถึงจากรูปแบบสื่อบันทึก

3.2 ด้านการเชื่อมโยงไปยังสารสนเทศอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง (Linking to Related Information) องค์ประกอบด้านการเชื่อมโยงไปยังสารสนเทศอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องที่ผู้ประเมินมีความเห็นว่ามีประสิทธิภาพมากที่สุดคือ ความสามารถเชื่อมโยงไปยังทรัพยากรสารสนเทศต้นฉบับได้ รองลงมาคือ ความสามารถเชื่อมโยงไปยังทรัพยากรสารสนเทศรูปแบบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวนั้น ๆ

ภาพที่ 2 แสดงรายการความรู้ภูมิปัญญาคชศาสตร์ชาวกูย

3.4 ด้านการบริหารจัดการ (Administration) ผู้ประเมินทุกคนมีความคิดเห็นตรงกันว่า คลังความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูย มีองค์ประกอบด้านการบริหารจัดการครบถ้วน ได้แก่ การระบุรหัสมาตรฐานประจำไฟล์ดิจิทัลแต่ละรายการเพื่อใช้เป็นหลักฐานควบคุม การระบุสถานที่จัดเก็บเพื่อให้บริการหรือสถานที่จัดแสดงวัตถุทางวัฒนธรรมเพื่อเป็นหลักฐานควบคุม การระบุแหล่งที่มาของทรัพยากรสารสนเทศต้นฉบับเพื่อแสดงหลักฐานและการรับรองความถูกต้องและความจริงแท้ การระบุข้อมูลการแจ้งเกี่ยวกับผู้เป็นเจ้าของสิทธิ์แฟ้มข้อมูลดิจิทัลและทรัพย์สินทางปัญญา และการระบุชื่อหน่วยงานที่ลงรายการความรู้ หรือหน่วยงานที่ให้บริการเผยแพร่ความรู้

นอกจากนี้ผู้ประเมินยังได้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ได้แก่ ในด้านการสืบค้นและเข้าถึง (Searching and Access) ผู้ประเมินได้ให้ข้อเสนอแนะ ได้แก่ ควรมีคลังคำศัพท์ภาษากูย หรืออภิธานศัพท์ภาษากูยพร้อมความหมาย ควรเพิ่มชื่อเรื่องภาษากูย และควรเพิ่มวิธีการสืบค้นแบบขั้นสูง (Advanced Search) ด้านการเชื่อมโยงไปยังสารสนเทศอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง (Linking to Related Information) ผู้ประเมินได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า ควรมีการเชื่อมโยงไปยังวัตถุทางวัฒนธรรมของชาวกูย ซึ่งมีทั้งอยู่ในรูปของจริงและของตัวอย่าง ด้านการแสดงผล (Displaying) ผู้ประเมินได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า ควรนำเสนอความรู้ด้านศาสตร์ชาวกูยในรูปแบบวิดีโอแอนิเมชัน (Animation) และ ควรแสดงไฟล์ภาพดิจิทัลของวัฒนธรรมควรในหลายมุม หรืออาจทำเป็นภาพเคลื่อนไหว (Video)

อภิปรายผล

จากผลการพัฒนาคลังความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูยข้างต้น นำมาสู่การอภิปรายผลในประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. โครงสร้างความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูย การวิเคราะห์โครงสร้างความรู้เป็นวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาความรู้เพื่อหาขอบเขตของกลุ่มความรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่ง (Knowledge Domain) ซึ่งขอบเขตของความรู้จะทำให้ทราบถึงเนื้อหาความรู้ที่อยู่ภายใต้กลุ่มความรู้ และยังมองเห็นถึงความสัมพันธ์ของเนื้อหาความรู้แต่ละเรื่องภายใต้กลุ่มความรู้เรื่องนั้น ๆ ซึ่งในการจัดระบบความรู้ เบื้องต้นจำเป็นต้องทราบขอบเขตและเนื้อหาความรู้ภายใต้กลุ่มความรู้ เพื่อจะได้สามารถรวบรวมความรู้ได้ครอบคลุมและสมบูรณ์ให้มากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมนั้น การวิเคราะห์โครงสร้างความรู้มีความสำคัญมาก เนื่องจากความรู้ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมแต่ละเรื่องมีลักษณะเป็นนามธรรม แสดงออกในลักษณะของความรู้ ความคิด ความเชื่อ และทักษะความเชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ และประกอบด้วยเนื้อหาความรู้กลุ่มเล็ก ๆ หลายกลุ่มที่มีความสัมพันธ์กัน ดังนั้นการวิเคราะห์โครงสร้างความรู้จะช่วยให้สามารถรวบรวมความรู้ได้ง่ายและได้กลุ่มความรู้ที่ครบถ้วนสมบูรณ์ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาการรวบรวมความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูยที่ผ่านมา พบว่าขั้นตอนการศึกษาขั้นแรกคือการจัดกลุ่มเนื้อหาความรู้ไว้กว้าง ๆ 6 กลุ่ม ได้แก่ การจับช้างป่าด้วยวิธีการโพน ฝึปะกำและการทำเชือกปะกำ พิธีกรรมและการทำเชือกเกี่ยวกับช้าง การฝึกบังคับช้าง การคล้องช้าง และการรักษาช้างด้วยสมุนไพร (อชฎาณ์ ขมดี และคณะ, 2556) หลังจากนั้นจึงรวบรวมความรู้ทั้ง 6 กลุ่ม

2. คลังความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวกูย แนวคิดด้านการจัดการสารสนเทศ (Information Management) และการจัดการความรู้ (Knowledge Management) ได้รับการนำมาประยุกต์ใช้ในการอนุรักษ์และมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมคือ การพัฒนาระบบการจัดเก็บและสืบค้นความรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในรูปแบบคลังความรู้ ฐานข้อมูล หรือระบบสารสนเทศ ซึ่งเป็นระบบของการรวบรวม จัดเก็บมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจากกลุ่มชนในท้องถิ่นต่าง ๆ ในประเทศไทยทั้งในรูปแบบเอกสารหรือวัตถุดิจิทัล และการสืบค้นเพื่อนำมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมไปต่อยอดสร้างผลิตภัณฑ์

หรือนวัตกรรมต่าง ๆ ซึ่งแนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของยศยาดา ลิทธิวงษ์, สำเริง คำโหม่ง และ บุญจันทร์ เพชรเมืองเลย (2562) เป็นการศึกษาการพัฒนาคลังดิจิทัลความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นระบบการจัดเก็บและสืบค้นผลของของกลุ่มชนชาวอีสาน เพื่อการอนุรักษ์และสืบสานผลให้คงอยู่ งานวิจัยของสิทธิชัย บวชไธสง (2560) เป็นการพัฒนาฐานข้อมูลสารสนเทศดิจิทัลวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น จังหวัดศรีสะเกษ งานวิจัยของ อธิพร ชาญศิริวัฒน์ และคณะ (2560) เป็นการพัฒนาฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นลายต้นเทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี และงานวิจัยของพิชิต พวงภาศิริ, นาริวรรณ พวงภาศิริ และสุรพล ชุ่มกลิ่น (2554) เป็นการพัฒนาฐานสารสนเทศภูมิปัญญาชาวบ้านตำบลนากกก อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์

ดังนั้นการจัดการความรู้ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนที่อาศัยอยู่ในภูมิภาคต่าง ๆ ในรูปแบบดิจิทัล เป็นแนวทางของนักสารสนเทศในการอนุรักษ์ความรู้ภูมิปัญญาให้คงอยู่ ในลักษณะความรู้ดั้งเดิมให้มากที่สุด เพื่อตอบสนองนโยบายของรัฐบาล และประโยชน์ต่อการเข้าถึงความรู้ และนำมาใช้ประโยชน์สร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจในระดับชุมชน

3. การประเมินคลังความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวยุ โดยผู้ใช้ความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวยุเป็นผู้ประเมิน 4 ด้าน ได้แก่ การสืบค้นและเข้าถึง (Searching and Access) การเชื่อมโยงไปยังสารสนเทศอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง (Linking to Related Knowledge) การแสดงผล (Displaying) และการบริหารจัดการ (Administration) พบว่าสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยด้านการจัดระบบความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเมื่อพัฒนารูปแบบการจัดระบบและจัดเก็บความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว จะต้องประเมินความสามารถของระบบและความพึงพอใจของผู้ใช้ โดยผลการประเมินคลังความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวยุด้านการสืบค้น พบว่าสอดคล้องกับผลการประเมินฐานข้อมูลสารสนเทศดิจิทัลวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น จังหวัดศรีสะเกษ พบว่าผลการประเมินผลฐานข้อมูลในส่วนการนำเสนอผลการสืบค้นมีความถูกต้องเหมาะสมในระดับมาก (สิทธิชัย บวชไธสง, 2560) และในด้านการบริหารจัดการ พบว่าสอดคล้องกับผลการประเมินระบบฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นลายต้นเทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี โดยผู้เชี่ยวชาญด้านคอมพิวเตอร์ ที่พบว่า การใช้งานของโปรแกรมและความปลอดภัยของระบบมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับดีมาก (อธิพร ชาญศิริวัฒน์ และคณะ, 2560)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 หน่วยงานด้านวัฒนธรรมที่มีบทบาทหน้าที่ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอีสานได้สามารถนำระบบคลังความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวยุไปให้บริการบนเว็บไซต์ของหน่วยงาน เป็นการส่งเสริมการเข้าถึงความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวยุ เพื่อเป็นการเผยแพร่มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของอีสานได้ให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรพัฒนาต่อยอดคลังความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวยุ ในรูปแบบภาพกราฟิกที่มีการเคลื่อนไหวเพื่อแสดงเรื่องราวและปรากฏการณ์ต่าง ๆ ของความรู้ด้านศาสตร์ชาวยุในอดีตถึงปัจจุบัน หรือที่เรียกว่าวิดีโอแอนิเมชัน (Animation) รวมถึงพัฒนาให้สามารถใช้งานได้กับอุปกรณ์แท็บเล็ต (Tablet) หรืออุปกรณ์เคลื่อนที่ (Mobile Devices) รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีจีพีเอส (GPS Technology) เพื่อแสดงที่กีดตำแหน่งหรือลำดับปรากฏการณ์ของความรู้ภูมิปัญญาศาสตร์ชาวยุเพื่อดึงดูดความสนใจจากเยาวชนให้เกิดความตระหนักและเห็นคุณค่าของมรดกภูมิปัญญาของท้องถิ่นอีสาน

2.2 ควรพัฒนาออนไลน์สำหรับการสืบค้นเชิงความหมายของกลุ่มความรู้ภูมิปัญญาคน
ศาสตร์ชาวยุค เพื่อให้สามารถเข้าถึงความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 ควรพัฒนาค้นคว้าความรู้ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมดิจิทัลให้ครอบคลุมถึงความรู้ภูมิ
ปัญญาท้องถิ่นด้านอื่น ๆ เพื่อรวบรวมเป็นระบบสารสนเทศภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของไทย

เอกสารอ้างอิง

กนกพร นิยมพลี. (2555). รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน:

กรณีศึกษา วิสาหกิจชุมชน จังหวัดนครราชสีมา. [วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต].

<http://libdcms.nida.ac.th/thesis6/2555/b175787.pdf>

กระทรวงวัฒนธรรม. (2563, 3 ธันวาคม). *ตำราทฤษฎีฉบับชาวบ้านชาวยุคเมืองสุรินทร์*.

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม.

<http://ich.culture.go.th/index.php/en/research/497--m-s>.

คณะกรรมการวิชาการขับเคลื่อนการปฏิรูปด้านเศรษฐกิจกระแสใหม่. (2559). *การปฏิรูปเศรษฐกิจ*

กระแสใหม่. สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

ฐาปณี เลขาคณิศ และ จุฑารัตน์ ศราวุฒวรงค์. (2558). การจัดการความรู้ด้านสมุนไพร กรณีศึกษา

กลุ่มสมุนไพรบ้านดงบังตาบดงช้างเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี. *วารสารบรรณศาสตร์
มศว*, 8(1), 12-25.

ธิดิพร ขาญศิริวัฒน์ และคณะ. (2560). การพัฒนาระบบฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นลายคันเทียน

พรรษา จังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด*, 11(2), 69-79.

พิชิต พวงภาคศิริ, นารีวรรณ พวงภาคศิริ และ สุพล ชุ่มกลิ่น. (2554). การพัฒนาระบบสารสนเทศ

ภูมิปัญญาชาวบ้านตำบลนาบกก อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์. *การประชุมสัมมนาวิชาการ
ราชภัฏนครสวรรค์ครั้งที่ 1* (น. 277-290). มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

ยศยาดา สิทธิวงษ์, สำเริง คำโหมง, และบุญจันทร์ เพชรเมืองเลย. (2562). การจัดการความรู้ภูมิ

ปัญญาท้องถิ่นสู่คลังดิจิทัลเพื่อความยั่งยืน. *PULINET Journal*, 6(3), 55-67.

วิวิธ วงศ์ทิพย์. (2557). แนวทางการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทย : ศึกษาเปรียบเทียบประเทศ

ไทยกับประเทศอินเดีย. *สุทธิปริทัศน์*, 28(87), 323-344.

ศิวนาถ นันทพิชัย. (2554). *กรอบแนวคิดระบบการจัดการระบบความรู้ด้านการแพทย์แผนไทย*.

[วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต]. สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

<http://lib18.kku.ac.th/>

ศูนย์บริการวิชาการเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (2562). *รายงาน*

ประมวลผลมูลค่าทางเศรษฐกิจของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์จำแนกตามการผลิต.

คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ*

ฉบับที่ 12 พ.ศ.2560-2564. สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สิทธิชัย บวชไธสง. (2560). ฐานข้อมูลสารสนเทศดิจิทัลวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น จังหวัด

ศรีสะเกษ. *รังสิตสารสนเทศ*, 23(2), 99-115.

สุพัตรา คงขำ และ นรินทร์ สังข์รักษา. (2558). การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้าน

หนังตะลุงเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมท้องถิ่น. *วารสารศิลปากร ศึกษาศาสตร์วิจัย*,
7(1), 242-255.

- อัษฎางค์ ชมดี และคณะ. (2556). *ตำราเศรษฐศาสตร์ฉบับชาวบ้านชาวคุยเมืองสุรินทร์*. กรมส่งเสริมวัฒนธรรม.
- Broughton, V. (2006). The need for a faceted classification as the basis of all methods of Information retrieval. *Aslib Proceeding*, 58(1/2), 49-72.
- Davenport, T. H., and Klahr, P. (1998). Managing Customer Support Knowledge. *California Management Review*, 40(3), 195-208.
- Department of cultural promotion. (2015). *Guide for submitting the request for the registration of the National Cultural Heritage Registration*. Department of cultural promotion.
- Gray, P. H. (2001). A problem-solving perspective on knowledge management practices. *Decision Support Systems*, 31(1), 87-102.
- Gibbons, Susan L. (2004). *Establishing an Institutional Repository*. LATechSource.
- Howskins, John. (2001). *The Creative Economy: How People Make Money from Ideas*. Penguin.
- UNCTAD. (2020, 24 August). *Creative economy report 2010*. http://unctad.org/en/Docs/ditctab20103_en.pdf.
- Unesco. (2020, 24 August). *Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage*. www.unesco.org/culture/ich/index.php?pg=00006.